

Giovanni Sollima

Yaylı Çalgılar Dörtlüsü, B 267

Beethoven'dan ilham alan bir yapıt yazma fikrine her zaman olumlu yaklaşıım. Beethoven'ın tamamlamadığı veya yapıtlarında kullanmadığı müzik parçacıklarının izini sürmek benim için altın aramak gibi. Çocukluğumdan bu yana Biamonti Kataloğu'ndan toparlayıp biriktirdiğim notlarını yanımda taşıyım: Parçacıklar, moleküller, yoğun ve çarpıcı kısımlar... Bunlara benim müdahalem popüler bir şarkıyı geliştirmek veya düzenlemekten çok da farklı değil aslında. Yine de zaman zaman başka yaklaşımlar deniyorum ve fikri, adeta bir yerleştirmenin içinde yüzermişçesine serbest bırakıyorum veya estetikten, çağdan ve mekândan bağımsız kapalı bir kutunun içerisinde geliştiriyorum.

B 267, Yaylı Çalgılar Dörtlüsü'nde tekrar armonize edilmiş ve kısmen geliştirilmiş bloklar ve ritmik kalıplar üzerine doğaçlama anlar birbirlerini takip ediyor. (Süre 8')

— GIOVANNI SOLLIMA

Dmitri Şostakoviç

Yaylı Çalgılar Dörtlüsü No. 8, Do minör, Op. 110

- *Largo*
- *Allegro molto*
- *Allegretto*
- *Largo*
- *Largo*

Şostakoviç hem form hem de kapsam bakımından diğer dörtlülerinden daha karmaşık olan 8. Dörtlü'sünü 1960 Temmuz'unda Dresden'de *5 Gün ve 5 Gece* filmi üzerinde çalışırken, 11. ve 12. senfonileri arasında üç günde bestelemiştir. Resmî açıklamaya göre, “II. Dünya Savaşı'nın yıktığı Dresden kenti halkının anlattıkları besteciyi etkilemiş; geçmişin acısı ve öfkesi ruhunda tekrar canlanmış, hüzünlü ancak boyun eğmeyen bir ağıt olarak planladığı dörtlüyü faşizm kurbanlarına ithaf etmiştir.” Yapıt ilk kez Leningrad'da 2 Ekim 1960'ta Beethoven Dörtlüsü tarafından seslendirildi.

Aralıksız çalınan beş bölümden oluşan dörtlüde, isminin DSCH harflerinin Almandadaki müzik karşılıkları olan d=re, s (es)=mi bemol, c=do ve h=si notalarından oluşan temayı çeşitli değişimlerle bütün bölümlerde işlediği gibi, diğer bestelerinden aldığı temaları da bu yapıtında değerlendirmiştir. Bu tema ayrıca bestecinin önemli yapıtlarında bir imza gibi kullanılmış; böylece Şostakoviç'in trajik bir otobiyografisi haline gelmiştir. Şostakoviç 19 Temmuz 1960 günü, yaşam boyu arkadaşı olan, edebiyat eleştirmeni ve Leningrad Üniversitesi profesörü Isaak Glikman'a şu satırları yazar: “Bu, birinin ben öldüğüm zaman anıma ithaf edeceği bir dörtlü oldu. Yani bunu ben kendime ithaf ettim. Başlığına ‘Bu dörtlü müellifine ithaftır’ yazılabilir. Ana tema D, Es, C, H monogramımdan (ismimin başharflerinden) oluşuyor. Dörtlüde yapıtlarımdan ve Esaret Altında Öldü adlı devrimci şarkıdan yararlanılıyor. Benim temalarım 1. Senfoni, 8. Senfoni, Piyanolu Üçlü, 1. Viyolonsel Konçertosu ve *Lady Macbeth*'den alındı. Wagner'in *Götterdämmerung (Tanrıların Grubu)* operasından matem marşı ve Çaykovski'nin 6. Senfoni'sine gönderme var. Ve az daha unutuluyordum, 10. Senfoni'mden de bir tema var. Yani oldukça karışık bir şey! Dörtlünün bu psödo-trajedisi (trajedi taslağı, sahte trajedi) öyle etkili oldu ki, bestelerken gözyaşlarım bereketli aktı. Eve döndükten sonra ikinci kez çalmayı denedim, yine gözyaşı döktüm. Bu kez psödo-trajedi yüzünden değil, formun harikulade bütünlüğündeki kendi mucizem nedeniyle oldu... Saksonya İsviçre'sinde iken tüm yaşadıklarım işte böyle...” Şostakoviç'in Dresden'den döndükten sonra dörtlüsünün piyano ile özel olarak dinlettiği, müzikolog ve folklor uzmanı Lev Lebedinski bu olayı, *A Life Remembered* adlı başarılı yapıtı yazan Elizabeth Wilson'a şöyle anlatmış: “O günlerde yazılan 8. Dörtlü'nün üzerine, onun partiye ilk başvurusundaki başarısızlığın gölgesi

düşmüştü. Dörtlü bestecinin monogramı DSCH ile başlar, bunu diğer yapıtlarından alıntılar izler ve halk ağtı Esaret Altında Öldü ile sona erer. Besteci Dörtlü'yü faşizm kurbanlarına ithaf etme başlığı altında, kendisini de faşist rejimin kurbanı sayma düşüncesini gizlemeyi uygun görmüştür. Gerçekte daha önce yazdığı her şeyin bir özetini planlamıştı: Bu, onun yaşama vedasıydı. Partiye kaydolmayı fiziksel bir ölümlle aynı tutuyordu. Dörtlü'yü tamamladığı Dresden'den döndüğü gün bir sürü uyku ilacı satın almıştı. Bana piyanoda Dörtlü'yü çaldı ve gözyaşları içinde, bunun son yapıtı olduğunu söyledi. Bununla intihar etmeye karar verdiğini ima etmek istiyordu. Belki de şuur altında, onu kurtarabileceğimi umuyordu. Uyku haplarını ceketinin cebinden almayı başararak oğlu Maksim'e verdim ve ona Dörtlü'nün gerçek anlamını açıkladım; bir daha asla babasını gözden kaçırmamasını rica ettim. Ondan sonraki günleri de mümkün olduğu kadar Şostakoviç ile geçirmeye dikkat ettim, ta ki intihar tehlikesi geçene kadar...”

1. Bölüm do minör tondaki *Largo*, viyolonselın ön plana geçerek duyurduğu DSCH temasının ağır ve hüzünlü fugatosuyla başlar. *Rondo* formundaki bölümde bu temadan sonra 1. Senfoni'sinin giriş teması belirir. Daha sonraki hüzünlü ezgi 5. Senfoni'yi anımsatır.

2. Bölüm, sol diyez minör tonda oldukça çabuk (*Allegro molto*) tempoda savaşı, yıkımı ve insanlık dışı uygulamaları çok belirgin ve nefes kesici bir biçimde duyurur. Birinci bölümdeki karşıt temalar, bu bölümün birdenbire çıkan birinci motifine kaynak oluşturur. Bir kasırga havasında süren bölüme, arada bir viyola ve viyolonselın şiddetle yansıttığı DSCH teması karışır: Sanki acılı iniltiler yardım çağrısına dönüşmektedir. Bu bölümde de bestecinin opus 67 Piyanolu Üçlü'den Yahudi müziği benzeri alıntıları Avrupa'yı simgeler. Trio bölmesinde ise yine DSCH teması işlenir.

Kısa bir duraklamayla 3. Bölüme, sol minör tondaki *Allegretto*'ya geçilir. *Rondo* biçimindeki bölümde DSCH teması alaycı ama acı bir valsi oluşturur. İkinci tema ise enerjik biçimde valsın hareketlerinde sezilir. Üçüncü temanın valsle hiç ilgisi yoktur. *Rondo*'nun ilginç olan orta bölmesinde, 1959 yılında bestelenen Viyolonsel Konçertosu'nun ana temasını viyolonsel, kemanların eşliğinde *fortissimo* olarak duyurur. Daha sonra *Rondo*'nun tüm temaları işitilir.

Birinci kemanın solosunun kesildiği yerde 4. Bölüme geçilir: do diyez minör tonda, ağır (*Largo*) tempoda önce öfkeli ve protesto yüklü bir tema belirir. İkinci tema ise Esaret Altında Öldü adlı devrimci ağıttan kaynaklanır. Kolayca farkedilen ağıtı eleştirmenler anlamamış ve “Finalde Lenin'in favori şarkısı duyuruldu” diye yazmışlardı. Çünkü partiye kayıtlı Şostakoviç örnek bir besteci sayılıyordu artık... Viyolonselın bulunduğu üçüncü tema, *Lady Macbeth* operasının (ya da *Katerina İsmailova*) dokunaklı ezgilerinden alınmıştır.

Viyolonsel, do minör tondaki 5. ve son bölüme (*Largo*) geçişi sağlar. Bu ağır fugatoda bölümün en belirgin teması DSCH ile ağır ve hüzünlü sona ulaşılır. (Süre 20')

— İRKİN AKTÜZE

Konser öncesinde cep telefonlarının (ve diğer elektronik cihazların) kapatılması veya sessiz duruma alınması önemle rica olunur. Konser sırasında fotoğraf çekilmesi, video ya da ses kaydı yapılması yasaktır. Please turn off your mobile phone (and other electronic devices) or turn it to silent mode, prior to the start of the performance. Taking photos and video or audio recordings are not permitted during the performance.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı
Istanbul Foundation for Culture and Arts
Nejat Eczacıbaşı Binası
Sadi Konuralp Caddesi No: 5
Şişhane 34433 İstanbul
T (212) 334 07 00
F (212) 334 07 02
E music.fest@iksv.org
muzik.iksv.org

FESTİVAL SPONSORU
FESTIVAL SPONSOR

İSTANBUL KÜLTÜR SANAT VAKFI
IKSV
MÜZİK

**VAR
OLMA
NIN
KARAN
LIĞI**

**VAR
OLMA
NIN
AYDIN
LIĞI**

**47.
İSTANBUL
MÜZİK
FESTİVALİ**

**11 - 30
HAZİRAN
2019**

**ODA MÜZİĞİNİN YILDIZLARI:
STARS OF CHAMBER MUSIC:
CUARTETO CASALS**

CUARTETO CASALS

Vera Martínez Mehner keman violin

Abel Tomàs keman violin

Jonathan Brown viyola viola

Arnau Tomàs viyolonsel cello